

ASPECTE ALE DEZVOLTĂRII SOCIOECONOMICE A BASARABIEI ÎN PERIOADA INTERBELICĂ

Lucia CASTRAVEȚ

Catedra Economie Generală și Relații Economice Internaționale

The material will, in the author's vision, of high interest for a wide range of users: faculty staff, financiers, public bodies, students etc. of the two countries, especially if one takes into account that RM is expected to undertake rapid and energetic steps to join the EU, largely using the Romanian experience, which actually managed to solve this problem in 2007.

Actualitatea

La 27 martie 2007 se împlinesc 89 de ani de când Sfatul Țării de la Chișinău a hotărât unirea Basarabiei cu România. Acest act istoric a constituit un moment principal în realizarea unității depline a economiei naționale, în care s-a integrat organic și Basarabia. Însă, propaganda desfășurată de Imperiul sovietic a denaturat efectele acestui proces, ceea ce se mai resimte în conștiința multor cetățeni ai Republicii Moldova. De aceea, considerăm utilă prezentarea unor aspecte principale ale dezvoltării economice a Basarabiei în perioada interbelică, precum și a unor ipoteze privind evoluția Republicii Moldova în perspectivă.

Aspecte generale ale analizei socioeconomice

În perioada dintre cele două războaie mondiale, economia României a evoluat de la un profil preponderent agrar la un profil agrar-industrial. În această tendință generală s-a înscris și Basarabia. În mod firesc, procesul menționat s-a realizat cu unele caracteristici.

În primul rând, Basarabia se situa între provinciile românești cu un potențial agricol superior mediei naționale. În anul 1938, ea deținea 1/5 din suprafața agricolă a României, în timp ce ponderea în suprafața totală a țării era de 1/6. Totodată, această provincie avea o populație agricolă mai densă. Spre exemplu, la recensământul din 1930¹ populația în cauză reprezenta 82,5% din întreaga populație a provinciei, ceea ce era cu peste 10 puncte procentuale mai mult față de media pe țară.

Pe baza valorificării terenului agricol (în general, de calitate bună) și a resurselor umane disponibile, Basarabia a deținut un loc de frunte în agricultura românească. De exemplu, în anul 1938, în această provincie 21% din suprafața agricolă s-au cultivat cu grâu de toamnă, 20% cu porumb, 72% cu orz de primăvară, 17% cu cartofi, 65% cu floarea-soarelui, 17% cu sfeclă de zahăr.

La toate culturile, randamentele obținute erau apropiate de media pe țară sau chiar superioare. De asemenea, Basarabia deținea un loc însemnat în patrimoniul viticol și pomicol al țării. În 1938, ponderea sa în suprafața viilor altoite era de peste 13%.

În al doilea rând, în strânsă legătură cu agricultura și întregind activitatea populației ocupate în această ramură, în Basarabia interbelică au fost dezvoltate îndeosebi piscicultura și silvicultura. Ca urmare, în anii 1938-1939 provincia realiza peste 18% din producția de pește provenită din apele statului. În același an ea cuprindea 27% din numărul pădurilor statului și 11% din suprafața acestor păduri.

Procesul de dezvoltare a industriei și a altor ramuri neagricole în România interbelică a inclus și Basarabia, asigurându-se astfel extinderea valorificării bogatelor resurse de materii prime și forță de muncă ale acestei provincii. La recensământul din 1930 aici au fost înregistrate aproape 36400 unități neagricole, 2/3 din care erau înființate după primul război mondial. În totalul întreprinderilor industriale din România, Basarabia deținea, în anul 1930, o pondere de 11%, iar în efectul unităților comerciale și de credit ponderea ei depășea 16%.

În România interbelică s-a realizat și o anumită dezvoltare a serviciilor, menită să asigure creșterea gradului de civilizație al populației. În această orientare a fost integrată și Basarabia. Ca urmare, la recensământul din 1930 provincia deținea 11% din totalul unităților de învățământ, artă și sport și peste 8% din efectivul unităților de igienă și sănătate publică.

¹ În anul 1930 a avut loc Recensământul total al populației.

Specificul dezvoltării agriculturii în perioada interbelică

În cadrul economiei românești interbelice, Basarabia a reprezentat o parte organică a unei țări cu profil agrar-industrial. Ca urmare, agricultura era ramura economică de bază și pentru această provincie, mai ales că ea dispunea de condiții pedoclimatice deosebit de favorabile. La recensământul din 1930, în Basarabia suprafața agricolă reprezenta peste 79% din suprafața totală, ceea ce era cu aproape 20% mai mult decât media pe țară. Valorificarea crescândă a condițiilor naturale favorabile s-a realizat prin trecerea treptată de la agricultura tradițională, în mare măsură de tipul economiei naturale, spre o agricultură integrată în economia de piață. În acest sens, în perioada menționată, statul român a adoptat o serie de măsuri legislative și financiare, care i-au impulsivat pe agricultori să sporească și să diversifice producția, în concordanță cu cerințele pieței interne și chiar ale celei externe.

Profitul agricultorilor basarabeni în perioada interbelică se definește prin preponderența culturilor cerealiere, asemănându-se cu profitul întregii agriculturi românești, având însă și unele particularități. În anul 1938, în suprafața agricolă a Basarabiei grâul de toamnă, porumbul și orzul de primăvară au ocupat 63,5%, față de 56,2% cât a constituit ponderea celor trei culturi pe întreaga țară.

În perioada interbelică, paralel cu menținerea preponderenței cerealelor în profitul agriculturii românești, au căpătat o pondere sporită culturile tehnice. Și această tendință s-a manifestat în agricultura Basarabiei cu unele particularități. Astfel, în 1938 cultura de floarea-soarelui a ocupat aici 3,7% din suprafața agricolă, sau de peste trei ori mai mult decât ponderea pe întreaga țară. În același timp, cultura sfeclei de zahăr deținea, în cadrul provinciei, o pondere mai mică decât media pe țară.

Randamentele realizate în agricultura Basarabiei prezintă unele diferențe față de mediile naționale. La cereale, această provincie a obținut, în anul 1938, producții la hectar mai mici decât media pe țară: cu 12% la grâul de toamnă, cu 5% la porumb, cu 13% la orzul de primăvară. În același an, la unele culturi această provincie a realizat randamente superioare față de media națională: la floarea-soarelui – cu 14%, iar la livezile de pruni – cu 64%.

La fel ca pe ansamblul culturilor românești, și în cadrul agriculturii basarabene zootehnia, în perioada interbelică, a continuat să dețină o pondere scăzută. La unele specii de animale s-au înregistrat chiar reduceri efective, îndeosebi datorită neasigurării bazei furajere corespunzătoare. Însă, în Basarabia, insuficiența dezvoltării zootehniei era compensată de o puternică dezvoltare a pisciculturii. Comparativ cu anul 1921, în anii 1938-1939 producția de pește din apele statului în regiunea Ismail a fost cu 128% mai mare, în timp ce creșterea înregistrată pe întreaga țară a reprezentat doar 23%. Pe lângă peștii de apă dulce, de calitate superioară (morun, nisetru, cegă), această regiune asigură 2/3 din întreaga producție a țării de pește de mare.

De dezvoltarea susținută a agriculturii Basarabiei a beneficiat, în primul rând, populația acestei provincii. Prețurile la produsele agroalimentare erau relativ scăzute, fiind accesibile tuturor locuitorilor. Ca urmare, aici costul vieții cunoștea niveluri dintre cele mai scăzute înregistrate în întreaga țară.

În strânsă legătură cu dezvoltarea agriculturii a evoluat rețeaua de sate din România interbelică. În anul 1939, în Basarabia existau 1952 sate, revenindu-i în medie 44 sate la 1000 km². Pe lângă rolul lor principal în viața materială, satele au jucat un mare rol în perpetuarea vieții spirituale românești în această provincie și, mai ales, în păstrarea limbii materne, continuând să aibă un mare rol în procesul de renaștere națională din Moldova.

Aspecte privind dezvoltarea industriei în perioada interbelică

Între cele două războaie mondiale, România a parcurs o etapă importantă a procesului de industrializare, în care a fost integrată și Basarabia. La recensământul din 1930, în această provincie s-au înregistrat 15252 unități industriale, dintre care 54,5% au fost înființate în perioada 1919-1930. Industria din Basarabia utiliza, în acel an, peste 47% din întregul personal ocupat în ramurile neagricole și 99,5% din forța motrice instalată în provincie.

Majoritatea unităților industriale din Basarabia, la fel ca și din întreaga Românie, erau reprezentate de ateliere meșteșugărești. Însă, au fost create și câteva unități mari, sub formă de societăți anonime. În anul 1937, în această provincie funcționau 10 societăți anonime industriale, care dețineau 17% din capitalul tuturor societăților existente în economia provinciei.

Agricultura, piscicultura și silvicultura au asigurat o bază bogată de materii prime pentru dezvoltarea susținută a industriei alimentare, precum și pentru o ascensiune în industriile textilă și de pielărie, de prelucrare

a lemnului, a materialelor de construcție. Dezvoltarea ramurilor menționate a fost impulsionată de creșterea cererii atât din partea populației locale, cât și din partea celorlalte provincii și chiar din exteriorul țării.

Creșterea producției agricole destinată pieței, precum și demararea procesului de industrializare au determinat dezvoltarea rapidă și în Basarabia a comerțului și creditului. La recensământul din 1930, în această provincie s-au înregistrat 20440 unități comerciale și de credit, 68% dintre care au fost înființate în perioada 1919-1930. Unitățile comerciale și de credit reprezentau peste 56% din totalul unităților existente în ramurile neagricole din provincie și foloseau $\frac{1}{2}$ din personalul concentrat în ramurile respective.

Majoritatea unităților comerciale și de credit din Basarabia erau unități individuale, de talie mică. Însă, în aceste domenii, și în această provincie au fost înființate și au funcționat un număr însemnat de unități mijlocii și mari, organizate atât sub formă de cooperative, cât și sub formă de societăți anonime. În rețeaua cooperative-lor românești din 1938, unitățile de credit și cele de aprovizionare-consum reprezentau aproape 93% din numărul cooperative-lor și peste 96% din totalul membrilor și din totalul capitalului. Creditul și comerțul dețineau o poziție dominantă și în rețeaua societăților anonime. În anul 1937, în cele două ramuri acționau 68 de societăți anonime, care concentrau 83% din capitalul tuturor societăților anonime extinse în provincie. Dezvoltarea industriei și a altor ramuri neagricole a contribuit la ridicarea treptată a gradului de civilizare a populației și în Basarabia. S-au conturat primele elemente ale unei vieți moderne. În anul 1938, aproape 15% din populația provinciei foloseau energie electrică, iar numărul abonaților radio la 1000 locuitori era de 4,2. Desigur, aceste niveluri erau încă scăzute, însă ele sintetizau un progres însemnat, realizat de Basarabia, în cadrul României, numai în cursul a două decenii, după înapoierea impusă acestei provincii de peste trei secole de dominație turcească și de peste un secol de dominație rusească.

Progresul industriei și al celorlalte ramuri neagricole a condiționat dezvoltarea orașelor. În anul 1939, în Basarabia erau 19 orașe, revenindu-i, în medie, 1 oraș la 2325,6 km². În aceste orașe, unde posibilitățile de asigurare a unui trai decent erau mai mari decât la sate, s-a conturat o viață spirituală românească tot mai bogată, susținută cu multă dăruire de o adevărată armată de intelectuali patrioți.

Concluzii

În opinia noastră, aspectele reprezentate mai sus demonstrează elocvent că, prin nivelul dezvoltării socioeconomice în perioada interbelică, Basarabia s-a integrat reușit în evoluția României, trecând de la un profil economic preponderent agrar spre un profil agrar-industrial, în diviziunea muncii realizată la scara întregii națiuni. Însă, acest proces organic a fost întrerupt brutal, în anul 1940, prin amputarea trupului țării, nu însă și a sufletului, de către Imperiul sovietic, în urma pactului Molotov-Ribbentrop.

În prezent, este imposibil de precizat cum va evolua pe termen lung situația socioeconomică în Republica Moldova. Totuși, realizarea șansei Republicii Moldova de a se integra economic în Uniunea Europeană, urmând exemplul și utilizând experiența României, și de a se situa pe o poziție favorabilă în Europa ar fi o soluție justă și demnă de realizat.

Bibliografie:

1. Anuarul statistic al României, 1939, p.346-350, 404.
2. Anuarul statistic al României, 1940, p.420-421, 441-442, 706-709.
3. Neamul românesc (Iași), nr.10, 24-31.VII.1990, p.1.
4. Sfatul țării (Chișinău), nr.6, 12.I.1991.
5. Economistul (București), nr.372, 1993, p.4-5.

Prezentat la 03.04.2007